

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ ÁLTAL AKKREDITÁLT NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNY

Az alapvető jogok biztosának
mint nemzeti megelőző mechanizmusnak

JELENTÉSE

az AJB-2726/2020. számú ügyben
a Szegedi Fegyház és Börtön látogatásával összefüggésben

Előadók: dr. Sárközy István
dr. Rostás Rita

Érintett szerv: Szegedi Fegyház és Börtön

2020.

**Az alapvető jogok biztosa mint OPCAT nemzeti megelőző mechanizmus
Jelentése
az AJB-2726/2020. számú ügyben**

Előadó: dr. Sárközy István

Összefoglaló

A nemzeti megelőző mechanizmus az OPCAT NMM Főosztály két munkatársával 2020. május 15-én a Szegedi Fegyház és Börtönbe látogatott.

A vizsgálat fókuszpontjában a koronavírus-járvány megelőzése érdekében tett intézkedések és a fogvatartottak látogatófogadását kiváltó kapcsolattartási módok álltak. A vizsgálat számba vette a személyi állomány és a fogvatartottak által elérhető védőfelszereléseket és a személyes higiéné biztosításának körülményeit. A látogatócsoport tagjai interjúkat készítettek az Intézet vezetésével, a fogvatartottakkal és a személyi állomány tagjaival.

A napi egy órás szabad levegőn tartózkodást minden fogvatartott számára biztosították. Az Intézet jó gyakorlatai közé tartozott, hogy a járványhelyzet ellenére az oktatás és a hitélet sem szünetelt. A fogvatartottak számára több, kis létszámú vallási témájú csoportfoglalkozást szerveztek, hogy lehetőség szerint senki se maradjon ki.

Az Intézet néhány részlegén a Bvtv. értelmében kötelező lett volna pszichológiai csoportfoglalkozást tartani, de a vírusveszély miatt ezek szüneteltek. Indokolt lett volna ezeket a vallási csoportfoglalkozásokhoz hasonlóan, kis létszámú csoportokban megszervezni.

A fogvatartottak közül szinte mindenki élt a Skype-hívás lehetőségével, vagy telefonon tartotta a kapcsolatot a hozzátartozóival. A Skype-hívás lehetőségét a fogvatartottak nagyra értékelték. A Skype-hívások kedvező tapasztalataira figyelemmel célszerű lenne, hogy a BVOP továbbra is biztosítsa ezt a kapcsolattartási formát.

1. Az eljárás megindulása

Magyarországon a 2011. évi CXLI. törvény hirdette ki az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése által 2002. december 18-án elfogadott, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvét (a továbbiakban: Jegyzőkönyv). A Jegyzőkönyv 1. cikke szerint annak célja egy olyan rendszer létrehozása, amelyben független nemzetközi és nemzeti testületek – a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése céljából – olyan helyszínekre látogatnak el rendszeresen, ahol embereket fosztanak meg a szabadságuktól.

A Jegyzőkönyv 3. cikke alapján minden részes állam belföldi szinten létrehoz, kijelöl vagy fenntart egy vagy több látogató testületet (nemzeti megelőző mechanizmus) a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megakadályozása érdekében.

A Jegyzőkönyv 4. cikke értelmében minden részes állam köteles lehetővé tenni a látogatásokat a joghatósága és ellenőrzése alatt álló bármely helyen, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól (fogvatartási helyek). Az NMM látogatásainak célja az, hogy szükség esetén megerősítsék az említett személyek védelmét a kínzással és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmóddal vagy büntetésekkel szemben.

Magyarországon 2015. január 1-jétől nemzeti megelőző mechanizmusként (a továbbiakban: NMM) az alapvető jogok biztosa jár el, aki e feladatának teljesítése során a

fogvatartási helyeken a szabadságuktól megfosztott személyekkel való bánásmódot beadvány és alapvető joggal összefüggő visszásság hiányában is rendszeresen vizsgálja.¹

1.1. A látogatás helyszínének kiválasztása

A Kormány az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó humánjárvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében Magyarország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki² és kijárási korlátozást vezetett be³.

A kijárási korlátozásról szóló 71/2020. Korm. rendelet (a továbbiakban: kijárási korlátozásról szóló Kr.) 1. § (1) bekezdése értelmében mindenki köteles volt más emberekkel a szociális érintkezést – a közös háztartásban élők kivételével – a lehető legkisebb mértékűre korlátozni. A kijárási korlátozásról szóló Kr. 3. §-a szerint a lakóhely, a tartózkodási hely, illetve a magánlakás elhagyására az e rendeletben meghatározott alapos indokkal kerülhetett sor.

A veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 3. § (6) bekezdése értelmében a hatálybalépésétől nem voltak engedélyezhetők a bv. intézet elhagyásával járó kapcsolattartási formák és a rendkívüli eltávozások. A 3. § (7) bekezdés b) pontja alapján egy vagy több bv. intézet tekintetében a látogató fogadása korlátozható volt, ha a járványügyi rendelkezések megtartása másként nem volt biztosítható.

A fenti rendelkezések miatt a fogvatartottak nem hagyhatták el a bv. intézetet és látogatót sem fogadhattak.

A Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzési albizottság (a továbbiakban: SPT) 2020. április 7-én a koronavírus-járvánnyal (COVID-19) összefüggő tanácsokat⁴ (a továbbiakban: SPT Tanácsok) fogalmazott meg a Jegyzőkönyv részes felei és a nemzeti megelőző mechanizmusok számára.

Az SPT kifejtette, hogy a szabadságuktól megfosztott emberek különösen sérülékeny csoportot képeznek, egyrészt a fogvatartásuk természetéből fakadóan, másrészt kevesebb lehetőségük van a koronavírussal szembeni megelőző intézkedések megtételére⁵.

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmának érvényesítésétől a nemzet létét fenyegető különleges körülmények vagy szükségállapot/veszélyhelyzet esetén sem lehet eltérni⁶.

Az SPT Tanácsok 6. pontja szerint a nemzeti megelőző mechanizmusok szabadon határozhatják meg, hogy a járványhelyzet okozta kihívásokra milyen módon reagálnak, szem előtt tartva a vonatkozó nemzeti jogszabályok rendelkezéseit.

Az SPT ugyanakkor kiemelte⁷, hogy a közegészségügyi intézkedések miatti korlátozások növelhetik a rossz bánásmód kockázatát, de nem okozhatják a megelőző jellegű látogatások szünetelését. **Az SPT szerint a nemzeti megelőző mechanizmusoknak a koronavírus-járvány ideje alatt is gyakorolniuk kell a látogatással összefüggő**

¹ Lásd az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 39/A. §-át, valamint a 39/B. § (1) bekezdését.

² 40/2020. (III. 11.) Korm. rendelet veszélyhelyzet kihirdetéséről.

³ 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet a kijárási korlátozásról.

⁴ Advice of the Subcommittee to States parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic. CAT/OP/10. <https://undocs.org/CAT/OP/10>

⁵ SPT Tanácsok 2. pont.

⁶ Ld. a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmódok elleni nemzetközi egyezmény kihirdetéséről szóló 1988. évi 3. törvényerejű rendelet 2. cikk 2. pontját és az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya kihirdetéséről szóló 1976. évi 8. törvényerejű rendelet 4. és 7. cikkét.

⁷ SPT Tanácsok 7. pont.

hatáskörüket⁸. A látogatások során figyelemmel kell lenni a „ne árts” alapelvre, azaz a látogatásokat úgy kell megszervezni, hogy azok ne jelentsenek veszélyt a fogvatartottak és az NMM munkatársainak egészségére⁹.

Tekintettel arra, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben – sok esetben – zsúfoltan vannak elhelyezve a fogvatartottak és köztük sok a 65 év feletti is, a koronavírus-fertőzés egy zárt közegben sokkal nagyobb veszélyt jelenhet, mint a bv. intézeteken kívül. A bv. intézeti zárt közegben kiemelt jelentőséggel bírnak a koronavírus-fertőzés megelőzésével összefüggő intézkedések. Ezeket a szempontokat, valamint az SPT Tanácsokat is szem előtt tartva esett az NMM választása a Szegedi Fegyház és Börtön (a továbbiakban: Intézet) vizsgálatára.

1.2. A nemzeti megelőző mechanizmus hatásköre

A Jegyzőkönyv 4. cikke értelmében fogvatartási helynek minősül bármely olyan hely, ahol az embereket valamely állami hatóság utasítására, kezdeményezésére, hozzájárulásával vagy elfogadásával megfosztják vagy megfoszthatják személyes szabadságuktól. Ugyanezen cikk 2. pontja szerint a szabadságelvonás mindennemű fogva tartást vagy bebörtönzést jelent, valamint egy személy elhelyezését olyan állami vagy magántulajdonú, őrizetbe vételi környezetben, amelyet az illető valamilyen bírói, közigazgatási vagy más hatóság utasítására önként nem hagyhat el.

Az Intézet a Jegyzőkönyv 4. cikke szerinti fogvatartási helynek minősül, ezért az NMM vizsgálati hatásköre fennáll.

1.3. Az érintett alapvető jogok

- A testi és lelki egészséghez való jog: „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” [Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés]

1.4. Az alkalmazott jogszabályok, állásfoglalások, iránymutatások

Nemzeti jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról (a továbbiakban: Ajbt.)
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (a továbbiakban: Bvtv.)
- A kijárási korlátozásról szóló 71/2020. (III. 27.) Korm. rendelet
- A veszélyhelyzet kihirdetésével összefüggésben egyes büntetés-végrehajtási szabályok módosításáról szóló 90/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet

Nemzetközi források

- Advice of the Subcommittee to States parties and national preventive mechanisms relating to the coronavirus disease (COVID-19) pandemic. (CAT/OP/10) (a továbbiakban: SPT Tanácsok)
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Európai Börtönszabályokról szóló Rec(2006)2 számú ajánlása (a továbbiakban: Európai Börtönszabályok)

⁸ SPT Tanácsok 11. pont.

⁹ SPT Tanácsok 14. pont.

- A Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (a továbbiakban: CPT) 2., 3. és 11. általános jelentése

1.5. A látogatás célja és módszere

Az NMM látogatásainak célja a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódok vagy büntetések megelőzése. Az Ajbt. 39/B. § (2) bekezdése értelmében az alapvető jogok biztosa – a 21. § (1) bekezdésében foglaltak mellett – a vizsgálata során adatokat, felvilágosítást és iratmásokat kérhet a vizsgált hatóságtól a fogvatartási helyek számáról és földrajzi helyéről, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számáról, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeiről. Az Ajbt. 39/B. § (3) bekezdése szerint a helyszíni ellenőrzés során az alapvető jogok biztosa

- a fogvatartási helyekre és a vizsgált hatóság egyéb helyiségeibe korlátozás nélkül beléphet,
- a fogvatartási helyek számára és földrajzi helyére, valamint a fogvatartási helyeken lévő, szabadságuktól megfosztott személyek számára, a velük való bánásmódról és fogva tartásuk körülményeire vonatkozó összes iratba korlátozás nélkül betekinthez, azokról kivonatot és másolatot készíthet,
- a vizsgált hatóság munkatársát, és a szabadságától megfosztott személyt, valamint bármely ott tartózkodó személyt meghallgathat.

Az Intézet látogatása során a látogatócsoport tagjai interjúkat készítettek a vezetőség, a személyi állomány tagjaival és a fogvatartottakkal. Megtekintették az Intézet zárkáinak állapotát, fényképfelvételeket készítettek és betekintettek a vonatkozó iratokba. A koronavírus-járványra tekintettel a látogatás fókuszpontja a következő szempontok ellenőrzésére terjedt ki:

- a járvány terjedésének megelőzésével kapcsolatban tett intézkedések,
- a megfelelő védőfelszerelés és személyes higiéné biztosítása a személyi állomány és a fogvatartottak számára,
- az egészségügyi és pszichológiai ellátás biztosítása a fogvatartottak és a dolgozók számára,
- a látogatófogadás hiányát kompenzáló kapcsolattartási lehetőségek biztosítása.

1.6. Szankció tilalma

A Jegyzőkönyv 21. cikke értelmében semmilyen hatóság és tisztviselő nem rendelhet el, nem alkalmazhat, nem engedélyezhet, és nem tűrhet el semmilyen személy vagy szervezet elleni szankciót, ha az illető a nemzeti megelőző mechanizmussal akár valós, akár hamis információkat közölt, és az adott személyt vagy szervezetet semmiféle más jellegű hátrány sem érheti.

A látogatás résztvevői: dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa
dr. Sárközy István, jogász
dr. Rostás Rita, pszichológus, pedagógus

A látogatás időpontja: 2020. május 15.

2. Tényállás és megállapítások

2.1. Az Intézet feladatai és alap- és létszámadatai

Az Intézet a felnőtt korú férfi elítéltek fegyház és börtön fokozatú szabadságvesztésével, az elzárással, a férfi elítéltek életfogytig tartó szabadságvesztésével összefüggő bv. feladatokat lát el, továbbá a Csongrád megyei illetékességű letartóztatottak, megyén belüli, a bűnüldöző hatóságokhoz történő előállítását, a táblabíróságok kiszolgáltatását végzi.

Az 1885-ben alapított Intézet I. objektumának befogadóképessége 513 fő. A „Csillag” épületben található a fegyház körlet, valamint az ún. hosszúidős speciális részleg (HSR) körlet, ahol az életfogytig és a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésüket töltő fogvatartottakat helyezik el.

A „Megye I.” épületben található az egészségügyi körlet, a gyógyító-terápiás és drogrevenüciós részleg. A „Megye II.” épületben van a börtön körlet, a 14 napos befogadó-elkülönítő, az átmeneti részleg és az enyhébb végrehajtási szabályokat alkalmazó (EVSZ) részleg.

A 263 fő befogadóképességű II. objektum 2002-ben kezdte meg működését, ahová letartóztatottakat, elzárást töltőket, börtön és fegyház végrehajtási fokozatú fogvatartottakat helyeznek el.

A III. objektumot 1990-ben alapították és 2010-ben csatolták az Intézethez. A III. objektum befogadóképessége 508 fő. Itt található börtön- és fogház körlet, a III. számú körlet, a Krónikus Utókezelő Részleg (a továbbiakban: KUR). A KUR 80 fő befogadására képes, a látogatás időpontjában 59 fő volt elhelyezve. Ezek a fogvatartottak valamennyien a veszélyeztetett csoport tagjai, nagyon sokan 65 éven felüliek, és mindenki krónikus beteg, a legtöbben 4-5 krónikus betegségben is szenvedtek. A parancsnok kiemelte, hogy nagyon kell rájuk vigyázni, hogy ne jusson be a vírus. A kórházi és idősothtoni előírásokat figyelembe véve tesznek intézkedéseket a fertőzés kialakulásának megelőzése érdekében.

Mezőgazdasági termelés és állattenyésztés is folyt a Kft. területén.

2020. áprilisban megkezdődött a III. objektum területén egy 1000 m² alapterületű, 110 fő befogadóképességű könnyűszerkezetes építmény kivitelezése, amelybe várhatóan 2020. július 1-től kezdik meg a fogvatartottak elhelyezését.

A látogatás napján az Intézet összesen 1284 férőhelyén az I., II. és III. objektumban összesen 1272 fogvatartott (1251 férfi és 21 nő) volt elhelyezve, az Intézet telítettsége 99%-os volt. Az I. objektumban 557 fő, a II. objektumban 318 fő, a III. objektumban 397 fő volt jelen.

550 fő fegyház, 416 fő börtön, 50 fő fogház végrehajtási fokozatban töltötte a büntetését. 174 fő letartóztatott, 30 fő elzárásra ítélt és 51 fő nem jogerősen kiszabott ítélettel rendelkező fogvatartott volt az Intézetben. 1 fiatalkorú letartóztatott tartózkodott az Intézetben.

170 fogvatartott töltötte életfogytig tartó szabadságvesztés büntetését, amelyből 28 főre tényleges életfogytig, 41 főre 30 évnél tovább, 73 főre 25-30 évig tartó szabadságvesztés várt.

178 külföldi fogvatartottat helyeztek el az Intézetben a látogatás idején.

Az Intézet állománytáblája 712 finanszírozott hellyel rendelkezett, amelyből 709 státusz volt betöltve. Az I. objektum büntetés-végrehajtási osztályán volt 3 üres hely.

Az egyes szervezeti egységek létszámait az alábbi táblázat foglalja össze.

Szervezeti egység	Létszám	
	Finanszírozott	Feltöltött
Egészségügyi osztály I.-II. objektum	21	21
Alapellátó részleg III. objektum	6	6

III. objektum, Krónikus Utókezelő Részleg (KUR)	27	27
Biztonsági o. I. obj.	73	73
Biztonsági o. II. obj.	62	62
Biztonsági o. III. obj.	43	43
Bv. oszt. I. obj.	95	92
Bv. oszt. II. obj.	38	38
Bv. oszt. III. obj.	68	68
Pszichológiai oszt.	7	7
Fegyveres biztonsági őrőség (FBŐ)	15	15

2019-ben 101 fő lépett be és 112 fő távozott az Intézet kötelékéből. 2020-ban ez az arány – a látogatás időpontjáig – 64 belépőt és 23 távozót jelentett a személyi állomány körében. A pozitív belépési mérleg összefüggésben lehet azzal a ténnyel, hogy a járványhelyzetben országosan és Szeged környékén is számos munkahely megszűnt, ezért felértékelődtek a stabil megélhetést kínáló munkahelyek a bv. intézetekben.

2.2. Járványügyi intézkedések

Az Intézet parancsnoka a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására helyi intézkedési tervet¹⁰ (a továbbiakban: Intézkedési terv) dolgozott ki.

A feladatok végrehajtását az Operatív Törzs irányította, amelynek tagjai az intézetparancsnok, az I.-II.-III. objektum parancsnokhelyettesei, a gazdasági vezető, az I. és II. objektum egészségügyi osztályvezetői és a Nagyfa-Alföld Kft. gazdasági vezetője voltak. A járványügyi csoport az I. és II. objektum egészségügyi osztályvezetőiből, egy szakorvosból és egy közegészségügyi és járványügyi felügyelőből állt. A KUR-on külön protokollt alakítottak ki, tekintettel az ott elhelyezett, a járvány veszélyeinek fokozottan kitétt krónikus betegségben szenvedő időskorú fogvatartottakra.

Az Intézet megfelelő számú védőfelszerelési készlettel volt felszerelve: 191 db overál, 998 db FFP2 típusú szájmaszk, 12375 db sebészeti szájmaszk, 3024 db textil szájmaszk, 75 db védőszemüveg és 18524 db védőkesztyű állt rendelkezésre.

Az Intézet naponta 100 db, a Nagyfa-Alföld Kft. 150 db textil szájmaszkot állított elő.

Az Intézet felület- és kézfertőtlenítő szereket biztosított a helyiségek takarítására és a dolgozók felhasználására. Az Intézet összes körletét kéthetente, a KUR-t heti rendszerességgel fertőtlenítették. A zárkák takarításához a fogvatartottaknak havonta egy-két alkalommal – vagy szükség szerint – adtak tisztítószeret. A fogvatartottak heti két alkalommal hipós vízzel fertőtlenítették a zárkájukat.

Az Intézet mindegyik fogvatartottat 4 db mosható, fertőtleníthető maszkkal látta el és lehetőséget biztosított a maszkok fertőtlenítésére. A higiénias kézmosás biztosítására a korábbi 45 gramm helyett 130 gramm szappannal látták el őket. Vitamindúsabb ételeket készítettek a fogvatartottak számára.

A fogvatartottak elhelyezési körletére csak szájmaszk és gumikesztyű viselése mellett lehetett a belépni¹¹.

¹⁰ Ld. a Szegedi Fegyház és Börtön intézetparancsnoka által jóváhagyott 30528-9/99-56/2020.eü. iktatószámú Intézkedési tervet a koronavírus-járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására.

¹¹ Intézkedési terv 47. pont.

Az Intézetben 16 esetben 9 személyi állományi tagnál és 6 fogvatartott személynél történt COVID-19 mintavételi tesztelés. **A látogatás időpontjában nem volt intézeten belüli fertőzött és távollévő lázas beteg dolgozó sem.**

2.3. Beléptetés és a fogvatartottak befogadása

A parancsnok kiemelte, hogy a fertőzésveszély megelőzésének egyik legfontosabb lépése, hogy már a bejutási pontokon a minimálisra kell csökkenteni a vírus bejutási esélyét. Az Intézetbe belépő személyek testhőmérsékletét érintésmentes hőmérőkkel mérték meg a belépési pontokon. 38 °C feletti testhőmérséklet esetét a beléptetést meg kellett tagadni¹². Belépéskor mindenkinek kötelező volt a kéz- és cipőtalpfertőtlenítő lábtörlő használata. A jogi képviselők és a rendőrök számára külön bejáratot jelöltek ki.

A személyi állomány tagjai eltolt munkarendben (6:00 és 8:00 óra közötti munkakezdéssel) dolgoztak, így a belépésnél csökkenthető volt a sorban állás, az öltözőt egyszerre igénybe vevők száma. A személyi állomány tagjai kötelesek voltak váltóruházatot használni, az utcai ruhájukban nem állhattak munkába.

Az Intézet egyes területeit kockázati besorolás alapján színekkel jelölték és kockázati térképet készítettek.

A fogvatartottak országos körszállítása szünetelt, csak célszállításokat hajtottak végre. A szállítási és előállítási feladatok után a szállítójárművek belső felületeit fertőtleníteni kellett¹³. A gépjárművek kerekeit és a kijelölt rakodópontokat folyamatosan fertőtlenítették.

A befogadásra váró fogvatartottak testhőmérsékletét érintésmentes hőmérővel ellenőrizték. A fogvatartottakat 14 napos megfigyelésre az I. objektum (50 fő befogadására alkalmas) külön épületrészében helyezték el. A fogvatartottakat a végrehajtási fokozat szerint különítették el a karantén alatt. A 72 órán belül befogadottak esetén lehetőség volt egy zárkában elhelyezni a fogvatartottakat, az elkülönítési szempontokat ilyen esetben a kórteremben, betegszobában, fertőző elkülönítőben történő szabályozásnak megfelelően kellett alkalmazni¹⁴.

A megfigyelési időszakban az érintett fogvatartottakat más fogvatartottaktól minden esetben (pl. kiétkezés, szabadlevegőn tartózkodás, orvosi rendelés stb.) külön kellett mozgatni. Az elkülönített fogvatartottak átvonulását követően az érintett helyszíneket fertőtleníteni kellett¹⁵. A látogatás idején 15 fő volt befogadás utáni 14 napos elkülönítésben.

A beléptetéssel és a fogvatartottak befogadásával kapcsolatban az NMM nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszasságot.

2.4. Eljárás fertőzésgyanú esetén

Fertőzésre utaló jelek esetén el kellett különíteni a fogvatartottat és meg kellett kezdeni a kontaktszemélyek vizsgálatát a fogvatartottak és a személyi állomány tagjai között.

Ha az Intézetben elkülönített fogvatartottnál koronavírus-fertőzés igazolódott (pozitív labor eredmény) a területileg illetékes kormányhivatalt haladéktalanul értesíteni kellett a járványügyi vizsgálat megkezdése céljából, ezt követően a hatóság rendelkezése szerint kellett eljárni¹⁶.

Ha az Intézetben tartózkodó fogvatartott esetében a koronavírus-fertőzés alapos gyanúja merült fel, őt és a szoros kontaktjait járványügyi megfigyelés alá kellett helyezni. Szoros kontaktnak minősül a Nemzeti Népegészségügyi Központ eljárásrendje alapján az észleléstől

¹² Intézkedési terv II. fejezet 1. pont.

¹³ Intézkedési terv 45-46. pont.

¹⁴ Intézkedési terv 38. pont.

¹⁵ Intézkedési terv 41. pont.

¹⁶ Intézkedési terv 24. pont.

számítottan visszamenőleg 48 órán belül, legalább 15 percen keresztül, 2 méteres távolságon belül, szájmascsk viselése nélkül a fertőzés gyanús személlyel együtt tartózkodó személy¹⁷.

A járványügyi megfigyelés során a koronavírus-gyanús fogvatartottat egyénileg kellett elkülöníteni. A kontaktjai csoportos formában is elkülöníthetők voltak. A megfigyelés addig tartott, amíg a mintavétel személyenként két negatív (teljes tünetmentesség) vagy egy pozitív eredménnyel zárult. Pozitív eredmény (igazolult fertőzés) esetén az Intézkedési tervben foglaltak szerint kellett eljárni¹⁸.

A fertőzés gyanú-jelzési protokollal összefüggésben az NMM nem állapított meg alapvető joggal kapcsolatos visszásságot.

2.5. A fogvatartottak tájékoztatása és kapcsolattartása

A fogvatartottakat egyéni és csoportos módon, a körleti faliújságokon és a zárláncú TV-n keresztül is tájékoztatták a koronavírussal kapcsolatos tudnivalókról. A hozzátartozók a fogvatartottakon keresztül és a BVOP honlapján található közlemények útján kaptak tájékoztatást.

A megkérdezett fogvatartottak elmondták, hogy írásos tájékoztatót kaptak és a börtönrádióban is rendszeresen hallható tájékoztató a koronavírus-járványról. Egyikük szerint: „*amit ismerünk, attól kevésbé félünk, aminek az okát értjük, azt könnyebben elfogadjuk*”. A fogvatartottak felfogták, hogy az ő érdekükben történtek a megelőző jellegű intézkedések.

A fogvatartottak számára fontos kapocs a külvilág felé a látogatófogadás és a telefon vagy levél útján való kapcsolattartás a hozzátartozókkal. A vírushelyzet miatt a látogatófogadás és az Intézet elhagyása nem volt lehetséges. Ezt ellensúlyozandó az Intézet több intézkedést vezetett be.

A fogvatartottak telefonálási időkerete egységesen 15 perccel nőtt. A letéti pénzzel nem rendelkező fogvatartottaknak az Intézet saját költségén 3x5 perc híváslehetőséget biztosított.

Havi két alkalommal fogadhattak csomagot a fogvatartottak. A levelezésben nem történnek korlátozások, a fogvatartottak továbbra is küldhettek és fogadhattak leveleket. A beérkezett küldeményeket iratkaranténba helyezték, a beérkezésüket követő 2 munkanap után osztották ki a címzetteknek. Járványügyi zárlat esetén levélpapírt, borítékot, bélyeget térítés nélkül kellett a fogvatartottak részére biztosítani¹⁹.

Az Intézetben 15 db, webkamerával és fejhallgatóval felszerelt számítógépen használhatták a fogvatartottak a Skype-ot. Országos szinten az Intézetben valósult meg a legmagasabb számú esetben és időtartamban végrehajtott kapcsolatfelvétel. 2019-ben 198 alkalommal 1980 perc időtartamban, 2020-ban (a látogatás idejéig) 2112 alkalommal és 31159 perc időtartamban éltek a fogvatartottak a kapcsolatfelvételi lehetőségekkel.

A Skype-híváshoz a fogvatartottnak kérelmet kell előterjesztenie. Ha engedélyezték számára, kizárólag a regisztrált kapcsolattartójaként szereplő személyekkel léphetett kapcsolatba. A hívás megkezdéséhez a kapcsolattartó a személyazonosító igazolványával azonosította magát. A Skype-hívás során is be kellett tartani a kapcsolattartásra vonatkozó általános szabályokat. Ha az engedélyezett kapcsolattartón kívül más személy is bekapcsolódott a hívásba, a felügyelő figyelmeztette őket a szabályok betartására. Ha a felszólításnak nem tett eleget, a felügyelő bontotta a kapcsolatot és fegyelmi eljárást kezdeményezett. A Skype révén lehetőség volt arra is, hogy kettőnél több fél kapcsolódjon a hívásba, így megoldható volt az is, hogy különböző bv. intézetekben elhelyezett fogvatartottak között jöjjön létre kapcsolat.

A Skype teremben jó hangulatban folyt a beszélgetés, egyszerre 3 fogvatartott és 2 felügyelő volt jelen. A teremben próbálták úgy elhelyezni az eszközöket, hogy viszonylag távol

¹⁷ Intézkedési terv 81. pont.

¹⁸ Intézkedési terv 81. pont.

¹⁹ Intézkedési terv 89. pont.

legyenek egymástól. A megkérdezett fogvatartottak Skype-on és telefonon keresztül tartották a kapcsolatot a hozzátartozóikkal. Örültek az új kapcsolattartási formának és bíztak benne, hogy a járványhelyzet után is elérhető marad a Skype.

A látogatófogadó helyiségben a jogi képviselőt és a fogvatartottat plexilap választotta el egymástól. A vírusfertőzés terjedésének megakadályozása miatt az iratátadó nyílás le volt ragasztva. Abban az esetben, ha a jogi képviselő iratokat adott át, azok iratkaranténba kerültek.

A jogi képviselők is általában Skype-on egyeztettek a fogvatartottakkal a látogatófogadó helyiségben. A védőkkel folytatott Skype-beszélgetések nem voltak ellenőrizhetők.

Ha lehetséges volt, akkor a távtárgyalót használták a személyes kontaktus és szállítás elkerülése érdekében²⁰. A fogvatartottak kérelmeit továbbították a bv. ügyész felé, de a látogatást megelőző egy hónapban a bv. ügyész nem látogatott az Intézetbe.

A CPT 2. általános jelentésének²¹ 51. pontja értelmében fontos, hogy a fogvatartottak jó kapcsolatot ápolhassanak a külvilággal. Biztosítani kell, hogy a fogvatartott kapcsolat tarthasson a családjával és a közeli barátaival. Elő kell segíteni a külvilággal fenntartott kapcsolatok ápolását, ezt csak számottevő biztonsági kockázat alapján vagy erőforrások hiánya miatt lehet korlátozni.

Az Európai Börtönszabályok 24.1. pontja szerint a fogvatartottak számára engedélyezni kell, hogy a lehető legnagyobb gyakorisággal érintkezzenek – levélben, telefonon vagy más kapcsolattartási módok révén – családjukkal, harmadik személyekkel és külső szervezetek képviselőivel, és hogy fogadhassák az említett személyeket.

A fogvatartottaktól érkező visszajelzések alapján megállapítható, hogy a Skype-hívások bevezetése jelentősen megkönnyítette a fogvatartottak és a hozzátartozók közötti kapcsolattartást. Rendszeresen visszatérő fogvatartotti probléma a telefonhívások magas percdíja, amelyre megoldást jelenthet a Skype-os kapcsolattartás. A Skype-hívások kedvező tapasztalatait alapul véve célszerű lenne, hogy a BVOP a jövőben is biztosítsa a Skype-os kapcsolattartás lehetőségét a fogvatartottak számára.

A kapcsolattartással összefüggésben az NMM nem állapított meg alapvető joggal kapcsolatos visszásságot.

2.6. Szabadidős programok, oktatás, munkáltatás

A fogvatartottak szabadidejüket olvasással, TV-nézéssel, kártyázással, rejtvényfejtéssel és beszélgetéssel töltötték. Minden zárkában volt TV, elérhetőek voltak a tematikus oktatási csatornák.

A vallásgyakorlást továbbra is biztosították a fogvatartottak számára. Az Intézetben két főállású lelkész (református és katolikus) foglalkozott a fogvatartottakkal, ökumenikus istentiszteleteket tartottak és egyéni lelkigondozás is folyt mindhárom objektumban. Az izraelita főrabbi Skype-on tartott vallási foglalkozást a fogvatartottaknak.

A vallási csoportos foglalkozásokat csökkentett fogvatartotti létszámmal tartották meg. Korábban 15 fő lehetett jelen, a járványhelyzet miatt csak 3-5 fő vehetett részt a foglalkozásokon. Növelték a foglalkozások számát, hogy lehetőleg egy fogvatartott se maradjon ki a programokból.

A fogvatartottak számára biztosított volt a napi 1 órás szabad levegős séta. A vírushelyzet miatt csak kis létszámú csoportokban vonulhattak sétára a fogvatartottak. A sétaudvarok teljes kihasználtsággal működtek. A megkérdezett fogvatartottak elmondták, hogy a szabad levegőn tartózkodás során egymástól 1,5 m-es távolságot kellett tartaniuk és maszkot kellett viselniük.

²⁰ Intézkedési terv 33. pont.

²¹ CPT/Inf (92) 3.

A kondicionálóterem használata díjmentes volt, egyszerre legfeljebb 5 fő tartózkodhatott ott. Az eszközöket minden használat előtt és után fertőtleníteni kellett²².

A fogvatartottak oktatása továbbra is zajlott, a tanárok bejártak az Intézetbe, a fogvatartottaknak tesztek, feladatlapokat osztottak ki. 171 fő folytatott tanulmányokat az Intézetben. A tanulmányi ösztöndíjat a járványhelyzet ideje alatt is megkapták a fogvatartottak. A fogvatartottak számára szintenként biztosított a könyvcseré.

Az Intézetben a fogvatartottak különböző munkáltatási formákban vehettek részt. 645 fő volt munkavégzésre kötelezve, összesen 721 főt foglalkoztatott az Intézet, a foglalkoztatottsági mutató 111,8%-os volt. A munkadíjakat továbbra is folyósította az Intézet.

Költségvetési munkáltatásban (ételosztó, háziműhely, konyha, könyvtár, körlet felújítás-takarítás, raktár, mosoda) 240 fő, a Nagyfa-Alföld Kft. alkalmazásában (faipar, mosoda, pékség, fémtechnológia, állat-, és növénytermesztés) 289 fő, külső cégeknél (könyvjavítás, hűszem, terápiás foglalkoztatás) 10 fő dolgozott. Munkára kötelezett oktatásban 171 fő vett részt, a munkára nem kötelezett fogvatartottak száma 67 fő volt.

A dolgozó fogvatartottak számára biztosították a munkához szükséges védőfelszereléseket, így pl. a szemüveget, munkavédelmi kesztyűt és maszkot. A konyhán dolgozó fogvatartottak elmondták, hogy ott még szigorúbbak a higiéniai előírások, azokat minden esetben ellenőrizte és betartatta a munkáltató.

Az Európai Börtön szabályok 27.6. pontja szerint a fogvatartottak számára sportolási lehetőséget, kulturális tevékenységeket kell biztosítani. A 28.1. pont alapján a bv. intézetnek törekednie kell arra, hogy valamennyi fogvatartott részére lehetőséget biztosítson az oktatási programokban való részvételre.

A jó gyakorlatok közé tartozott, hogy az Intézet a vírushelyzet idején is folytatta az oktatást és így a fogvatartottak megkapták a tanulmányi ösztöndíjukat. A jó példákat erősítette az is, hogy az Intézet növelte a fogvatartottak számára elérhető vallási csoportfoglalkozások számát, hogy lehetőség szerint senki se maradjon ki ezekből.

A fogvatartottak szabadidős programjai, oktatása és munkáltatása terén az NMM nem tárt fel alapvető joggal összefüggő visszasságot.

2.7. Orvosi ellátás

Az Intézet minden objektumában elérhető volt az általános orvosi rendelés. Az orvosok között volt főállású és megbízási szerződés alapján dolgozó is. Fogorvosi rendelés az I. és a III. objektumban volt. A II. objektumból átszállították a fogászati ellátást igénylő fogvatartottakat az I. vagy III. objektumba. Az Intézet naprakészen vezette a gyógyszernyilvántartást.

Ha a fogvatartottat külső (polgári) egészségügyi intézménybe kellett szállítani, a szállítást végző dolgozónak és a szállított fogvatartottnak is szájmazskot kellett viselnie. A külső egészségügyi intézményből visszatérő fogvatartott és szállítást végző számára biztosítani kellett fertőtlenítő kézmosási lehetőséget. A visszatérő fogvatartott ruházatának tisztacseréje kötelező volt a zárkára helyezés előtt²³.

Azokat a fogvatartottakat, akik polgári egészségügyi intézményben fekvőbeteg ellátásban részesültek, az Intézet területére kizárólag 24 órán belüli negatív eredményű felső légúti váladék laboratóriumi vizsgálat birtokában lehetett visszaszállítani. Amennyiben a vizsgálat nem volt biztosítható, a visszaszállított fogvatartottat koronavírus-gyanús személyként kellett kezelni. Az egészségügyi intézményben előállítást, külkórházi őrzést végrehajtó és az Intézet területére visszaszállítást végző személyi állományi tagok számára

²² Intézkedési terv 54. pont.

²³ Intézkedési terv 79. pont.

védőeszközöket (védőruha, védőszemüveg, FFP/2 maszk, gumikesztyű, cipővédő) kellett biztosítani²⁴.

A megkérdezett fogvatartottak szerint az orvos és a pszichológus is elérhető volt.

A CPT 3. általános jelentésének²⁵ 34. pontja szerint a fogvatartottaknak biztosítani kell a lehetőséget, hogy fogvatartásuk során mindenkor lehetőségük legyen orvosi ellátáshoz jutni. Az egészségügyi ellátást úgy kell megszervezni, hogy indokolatlan késedelem nélkül képes legyen kielégíteni az orvoshoz jutás iránti igényt. A 35. pont értelmében sürgősségi ellátás végett mindig kell ügyeletes orvosi jelenlét a bv. intézetben.

Az Európai Börtönszabályok 41.1. és 41.2. pontjai alapján minden bv. intézetben legalább egy szakképzett orvosnak szolgálatot kell teljesítenie, és biztosítani kell, hogy sürgős esetekben azonnal rendelkezésre álljon.

A fogvatartottak orvosi ellátásával kapcsolatban az NMM nem állapított meg alapvető joggal összefüggő visszasságot.

2.8. Pszichológiai ellátás

Az Intézet összes pszichológusi státusza fel volt töltve szakpszichológusokkal és frissen végzett dolgozókkal.

A fogvatartottak egyénileg beszélgethettek a pszichológusokkal, akik hetente vizitáltak a körleteken. A fogvatartottak a vizit alatt is jelezheték, hogy szeretnének velük (négy szemközt) beszélni. A beszélgetés folyhatott akár a pszichológus az irodájában, vagy a körleten, a nevelői szobában. A beszélgetés során nagyobb távolságot tartottak, és folyamatosan nyitva volt közben az ablak.

A csoportvezető pszichológus szerint már korábban, 2020 február végén lehetett érezni változásokat a fogvatartottak között. Első jeleként azt érezte, hogy elkezdtek távolságot tartani. Addig, míg korábban inkább ő lépett hátra, mert belegyalogoltak a személyes terébe, aurájába, már február végén érződött, hogy a fogvatartottak lépnek hátra. A kérelmi lapok száma is csökkent: a fogvatartottak nem akartak a pszichológusokkal beszélni, mert ők kintről jönnek, és fertőzésveszélyt hordozhattak a fogvatartottak szerint. A vezető pszichológus azt is tapasztalata, hogy érte is aggódtak, mert ő is veszélyeztetett korosztályhoz tartozott.

A HSR részleg rendszeresen meghallgatta a fogvatartottakat, de a mostani időszakban sokszor csak az ajtóban állva „vizitelt”.

A látogatás idején leginkább támogató, feszültségoldó beszélgetéseket folytattak a pszichológusok a fogvatartottakkal. A gyógyító-terápiás részleg, a pszichoszociális részleg, a drogprevenációs részleg, a KUR-on és az első büntényesek esetében volt kötelező a csoportfoglalkozások tartása, de a járványhelyzet miatt ezek szüneteltek.

A Bvtv. 106. § (5) bekezdése értelmében a gyógyító-terápiás részlegre elhelyezett elítéltek részére az állapotuknak megfelelő jellegű és idejű munkaterápiás foglalkozást, oktatást, valamint pszichológiai foglalkozást kell biztosítani. A Bvtv. 107. § (2) bekezdése szerint a pszichoszociális részleg elhelyezett elítélt reintegrációs tevékenységét komplex terápiás program keretében kell megvalósítani. A Bvtv. 108. § (3) bekezdése szerint a drogprevenációs részleg elhelyezett elítélt reintegrációs tevékenységét komplex terápiás program keretében kell megvalósítani.

A CPT 11. általános jelentésének²⁶ 33. pontja értelmében a fogvatartottaknak lehetőséget kell biztosítani, hogy értelmes tevékenységek között töltsék a fogságban töltött időt. Ehhez tartozik a megfelelő pszichoszociális támogatás megadása.

²⁴ Intézkedési terv 80. pont.

²⁵ CPT/Inf (93) 12.

²⁶ CPT/Inf (2001) 16.

A fogvatartottak hangulatának figyelemmel kísérése a járványhelyzet idején rendkívüli fontos volt, erre a vizitszerű találkozásnál jobb lehetőség volt egy-egy csoportos foglalkozás alatt. Mivel a járványhelyzet miatt jelentősen beszűkült a fogvatartottak közötti személyes kapcsolatok ápolásának lehetősége, érdemes lett volna a vallásgyakorláshoz hasonlóan a pszichológusok által tartott foglalkozások esetében is a maximális csoportlétszám redukálásával, és a foglalkozások gyakoriságának a növelésével csökkenteni a fertőzésveszélyt. A pszichológusok jelentik az elérhető leggyorsabb és leghatékonyabb megoldást a szorongások feloldására és a hangulati problémák kezelésére.

A korábban a Bvtv. rendelkezései alapján kötelezően megtartott csoportfoglalkozások szünetelése veszélyeztette a fogvatartottak testi és lelki egészséghez való jogának érvényesülését.

A vezető pszichológus április hónapban a parancsnok előírása szerint otthonról folytatta feladatainak ellátását, mivel ő is elmúlt már 65 éves, és így a veszélyeztetett korcsoportba tartozott. Skype-on tartotta a kapcsolatot a többi pszichológussal és az állomány tagjaival. Felajánlotta, hogy a fogvatartottakkal is felveszi a kapcsolatot Skype-on, de azt nem engedélyezték. A látogatást megelőző két hétben már az Intézetben dolgozott.

A csoportvezető pszichológus elmondta, hogy az irodája melletti folyosón Skype-oltak a fogvatartottak, és látta, hogy mennyire örültek. Számukra ez egy nagy örömforrás volt, hogy a hozzátartozóikat az otthonaikban láthatták.

A vezető pszichológus tapasztalatai szerint a fogvatartottak a számukra biztosított részletes tájékoztatásnak köszönhetően megértették az óvintézkedések lényegét, hordták a maszkot, és hálásak voltak a Skype-hívás lehetőségért. A fogvatartottak egy részében szorongás és halálfélelem is kialakult, hogy bekerülhet a vírus és akár meg is halhatnak az Intézetben. Ez a személyi állomány tagjainál is megjelent. A látogatás idejére a korábbi szorongás már oldódott mind a fogvatartottak, mind a dolgozók körében.

A fogvatartottak pszichológiai ellátásával kapcsolatban az NMM további alapvető joggal összefüggő visszásságot nem állapított meg.

3. Összefoglaló

Az NMM két munkatársával 2020. május 15-én a Szegedi Fegyház és Börtönbe látogatott.

A vizsgálat fókuszpontjában a koronavírus-járvány megelőzése érdekében tett intézkedések és a fogvatartottak látogatófogadását kiváltó kapcsolattartási módok álltak. A vizsgálat számba vette a személyi állomány és a fogvatartottak által elérhető védőfelszereléseket és a személyes higiéné biztosításának körülményeit. A látogatócsoport tagjai interjúkat készítettek az Intézet vezetőségével, a fogvatartottakkal és a személyi állomány tagjaival.

A napi egy órás szabad levegőn tartózkodást minden fogvatartott számára biztosították. Az Intézet jó gyakorlatai közé tartozott, hogy a járványhelyzet ellenére az oktatás és a hitélet sem szünetelt. A fogvatartottak számára több, kis létszámú vallási témájú csoportfoglalkozást szerveztek, hogy lehetőség szerint senki se maradjon ki.

Az Intézet néhány részlegén a Bvtv. értelmében kötelező lett volna pszichológiai csoportfoglalkozást tartani, de a vírusveszély miatt ezek szüneteltek. Célszerű lett volna ezeket a vallási csoportfoglalkozásokhoz hasonlóan, kis létszámú csoportokban megszervezni.

A fogvatartottak közül szinte mindenki élt a Skype-hívás lehetőségével, vagy telefonon tartotta a kapcsolatot a hozzátartozóival. A Skype-hívás lehetőségét a fogvatartottak nagyra értékelték. Hivatalomba rendszeresen érkeztek fogvatartotti panaszok a telefonhívások magas

percdíja miatt. A Skype-hívások kedvező tapasztalataira figyelemmel célszerű lenne, hogy a BVOP továbbra is biztosítsa ezt a kapcsolattartási formát.

4. Ajánlások

A látogatás megállapításaival összefüggésben az Ajbt. 31. § (1) bekezdése alapján *felkérem a büntetés-végrehajtási országos parancsnokát, hogy*

1. tegyen intézkedéseket annak érdekében, hogy a Skype-hívások lehetősége a jövőben is biztosított legyen a fogvatartottak számára.

Az Ajbt. 32. § (1) bekezdése alapján *felkérem az Intézet parancsnokát, hogy*

2. lehetőség szerint biztosítsa a járványhelyzet idején is a gyógyító-terápiás részlegen, a pszichoszociális részlegen, a drogprevenciós részlegen, a Krónikus Utókezelő Részlegen és az első büntényes fogvatartottak számára a Bvtv. rendelkezései alapján kötelező csoportfoglalkozások megszervezését.

Budapest, 2020. az elektronikus dátumbélyegző szerint

Dr. Kozma Ákos

Melléklet (képek)

1. kép: kézfertőtlenítési pont az egyik körleten

2. kép: fertőtlenítő- és tisztítószer egy zárkában

3. kép: látogatófogadó helyiség

4. kép: emeletes ágyak egy zárkában

5. kép: egy zárka berendezési tárgyai